

Stanisław Mędala

"Ehelosigkeit und Ehe im Herrn. Eine Neuinterpretation von 1 Kor 7",
Norbert Baumert, Würzburg 1984 :
[recenzja]

Collectanea Theologica 56/1, 171-173

1986

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Norbert BAUMERT, *Ehelosigkeit und Ehe im Herrn. Eine Neuinterpretation von 1 Kor 7*, Würzburg 1984, Echter Verlag, s. 576 (*Forschung zur Bibel*, t. 47).

Podtytuł *Nowa interpretacja 1 Kor 7* jest zaskakujący czytelnika obeznanego z egzegezą tego rozdziału, gdyż ze względu na istotne zagadnienia dla życia chrześcijańskiego (małżeństwo, dziewictwo) został on w ciągu wieków tak dokładnie przeanalizowany zarówno z punktu widzenia filologicznego, jak również teologicznego i ascetycznego, iż wydaje się, że z tego tekstu Pawłowego już nic nowego nie można wyczytać. Nowa interpretacja polega na precyzyjniejszym, niż to dotychczas czyniono, odczytaniu myśli Apostoła nie tylko ze słów i wypowiedzi, ale przede wszystkim z tekstu jako zamkniętej całości na tle konkretnych poglądów i praktyk nawróconych na chrześcijaństwo koryntian. Jest to gruntowne studium semantyczne języka św. Pawła, w którym autor wykorzystuje nie tylko dotychczasowy dorobek filologii biblijnej, lecz poszerza go o badania semiotyczne (wskazówki dotyczące sytuacji do rozwiązania, reakcji nadawcy, percepcji odbiorców, ich poglądów itp.) oparte na współczesnej lingwistyce tekstu uwytatniającej interakcję między słowem a tekstem.

Autor stawia konkretne pytania wynikające z aktualnej interpretacji 1 Kor i szuka na nie odpowiedzi bezpośrednio w tekście. Główny problem w interpretacji 1 Kor polega na tym, że w opinii współczesnych egzegetów Apostoł odpowiada tu na pytania rygorystów o godziwość związku małżeńskiego względnie pożycia małżeńskiego, aprobując stan małżeński, ale ze względów eschatologicznych i ascetyczno-mistycznych uwytatniając wyższość dziewictwa. W związku z tym autor stawia pytanie, czy Paweł nie traktuje ludzi żonaty jako chrześcijan drugiej kategorii? Czy miłość ludzka, w myśli św. Pawła, nie rywalizuje z miłością Boga? Czyżby Apostoł przejawiał w swych poglądach wrogość wobec ciała? Czy nie traktuje kobiety niżej od mężczyzny (jak zdają się sugerować takie teksty, jak 1 Kor 11, 2—16 i 14, 33—38)? Czy rzeczywiście zachęca on w 1 Kor 7, 21 niewolników, żeby nie dążyli do wyzwolenia ze swego stanu? A jeśli byłyby to poglądy św. Pawła, czy nie stanowiłyby w Nowym Testamencie pozostałości etyki niechrześcijańskiej? Niedocenianie małżeństwa na pewno nie jest dziedzictwem starotestamentalnym. Czy zatem byłyby tu wpływy hellenizmu, czy gnozy?

Na te i dalsze pytania autor szuka odpowiedzi w analizie tekstu. Praca dzieli się zasadniczo na dwie części: część pierwsza przedstawia tezę i jej uzasadnienie (s. 21—349), a część druga obejmuje czternaście ekskursów wyjaśniających kluczowe słowa i wyrażenia (s. 351—542). Pracę otwiera krótki wstęp zarysowujący problemy związane z interpretacją 1 Kor 7 i ogólne spojrzenie na treść tego rozdziału (s. 13—20), a zamyka wykaz wyników krytyki tekstualnej do wydań tekstu (s. 558—559) oraz skorowidz miejsc cytowanych (s. 560—573) i skorowidz rzeczowy (s. 573—576).

Autor wydziela w 1 Kor 7 trzy części. Część pierwsza zawiera pouczenie o małżeństwie i bezżenności (7, 1—16) przeznaczone dla ludzi starszych (żonaty, samotnych i owdowiałych). Część druga podaje uzasadnienie pouczenia (7, 17—24) przez przytoczenie dwóch przykładów: obrzezanie (7, 18—20) i stan niewolnictwa (7, 21.23). Część trzecią stanowi pouczenie o małżeństwie i dziewictwie przeznaczone dla ludzi młodych, narzeczonych (7, 25—40).

Baumert dowodzi, że Paweł otrzymał od koryntian dwa pytania w sprawie małżeństwa i bezżenności: od ludzi starszych i od narzeczonych. Pytanie od ludzi starszych, może przełożonych kościelnych, nie dotyczyło godziwości małżeństwa ani godziwości pożycia małżeńskiego, lecz praktyki wstrzemięźliwości płciowej, do której wielu Koryntian czuło się wezwanych z motywu miłości Chrystusa. Działanie Ducha wiodło ich do nowych form oddania się Chrystusowi. Chęć coraz doskonalszej odpowiedzi na miłość Boga rodziła pytanie na temat stosunków płciowych i praktyki wstrzemięźliwości płciowej na wzór św. Pawła. Apostoł w 1 Kor 7 wychodzi naprzeciw pragnieniom adresatów. Chcąc pomóc koryntianom w ich rozterce życiowej poucza, że trzeba

odróżniać dążenia właściwe od niewłaściwych, koryguje niektóre podejścia przesadne, ale popiera pragnienia szczerze i autentyczne. Jeśli są żonaci, mogą praktykować wstrzeźliwość tylko czasowo, za obopólną zgodą i dla celów religijnych (7,1—5). Jeśli są samotni lub owdowiali, mogą pozostać w tym stanie, o ile nie przewidują specjalnych trudności (7,6—9). Jeżeli w małżeństwie zawartym między chrześcijanami jedna strona szuka powodów, aby drugą stronę odesłać, wówczas ma mieć na uwadze słowa Chrystusa o nierozzerwalności małżeństwa (7,10 n.). Te słowa Paweł rozszerza swoim autorytetem na małżeństwa mieszane (7,12—16); co innego, gdy strona niewierząca sama odchodzi (7,15a).

W części trzeciej (7,25—40) Apostoł odpowiada na pytania narzeczonych, a więc ludzi młodych, którzy pragną praktykować bezżeństwo. Paweł radzi narzeczonym, żeby nie zrywali zaręczyn, a jeśli ktoś je zerwał lub się nie zaręczył, nie powinien szukać partnera, aczkolwiek późniejsza decyzja podjęcia małżeństwa nie będzie krokiem fałszywym (7,25—28). Tu Apostoł zachęca adresatów do trwania przy decyzji bezżeństwa, motywując ją możliwością pełniejszego poświęcenia się Panu (7,25 n.35.37 n.). Równocześnie ukazuje on pytającym, którzy nie weszli w związki małżeńskie, że w bezżeństwie zachowują dystans wobec świata i znajdują ochronę przed ciężarem małżeństwa i świata (7,32b—34). Inne pytanie dotyczyło partnera w narzeczeństwie. Ze względu na zobowiązanie wobec partnera Paweł doradza się żenić. Jeśli jednak ktoś jest wolny od takiego zobowiązania, to znajduje się w szczęśliwszym położeniu (7,35—38).

W drugiej, środkowej części (7,17—28) Paweł podaje zasady odnoszące się do wszystkich adresatów (7,17.24). Te zasady ilustruje dwoma przykładami: obrzezaniem (7,18—20) i stanem niewolnictwa (7,21.23). Zarówno bezżeństwo, jak i stan małżeński muszą być oceniane w odniesieniu do powołania chrześcijańskiego. Mając na uwadze zasadę podaną w 7,17.14, do starszych mówi o bezżenności, żeby pouczyć o granicach ich gotowości od wyrzeczeń i zachęcić do trwania w małżeństwie (7,6—8), a do młodszych mówi o małżeństwie (7,28), żeby zachęcić ich do poświęcenia się Panu w bezżeństwie.

Według Baumerta w 1 Kor 7 Apostoł pisze nie w ogólności o małżeństwie i bezżeństwie, lecz o wstrzeźliwości, do tych ludzi, którzy odczuwają wewnętrzną skłonność do jej praktykowania i muszą podjąć konkretną decyzję. Ten motyw znajduje się także jako tło pytania o możliwość rozwiązania małżeństwa (7,10 n.). Wszystkie odpowiedzi Pawła koncentrują się w stwierdzeniu: „Każdy, jak go Bóg powołuje”. Przewodnią zasadą, na której opierają się wywody Pawła nie jest zatem, jak zazwyczaj się rozumie, „pozostawanie w dotychczasowym stanie”, lecz „podejmowanie decyzji zależnie od miary”, jaką każdy ma szukać w oparciu o jakości duchowe „powołania”, naturalnie predyspozycje i szczególne okoliczności. Niektóre sytuacje z natury rzeczy domagają się „pozostawania” w dotychczasowym stanie: małżeństwo między ochrzczonymi (na podstawie słów Pana), małżeństwo mieszane (na podstawie decyzji Pawła), narzeczeństwo jako wzajemny układ między narzeczonymi (na podstawie ich własnej decyzji). Dla wszystkich istnieje jednak możliwość do pójścia za autentycznym wezwaniem Bożym. Nawet dla pary małżonków, mimo słów Pana, separacja nie jest wykluczona, a w innych wypadkach zależy od oceny wszystkich okoliczności.

W interpretacji 1 Kor 7,21 autor zdecydowanie odrzuca poglądy egzegetów, którzy uważają, że Paweł zaleca tu niewolnikom pozostawanie w stanie niewolniczym. Wyjaśnia on, że przykład z obrzezania ilustruje sytuację, której nie powinno się zmieniać. Natomiast przykład ze stanu niewolniczego ilustruje sytuację, której zmiana jest odpowiedniejsza dla realizacji powołania chrześcijańskiego. W myśli św. Pawła powołanie chrześcijańskie nie jest czymś gotowym, lecz procesem przybierającym coraz konkretniejsze wymiary w miarę zaistnienia odpowiednich okoliczności. Każdy ma w tym pozostać u Boga, do czego go Bóg powołuje. Apostołowi nie chodzi tu o umocnienie

stanu zewnętrznego, lecz o uwydatnienie duchowego powołania Bożego. Tak więc małżeństwo nie stanowi przeszkody do realizacji powołania Bożego ani też bezżeństwo samo w sobie nie przedstawia wartości zbawczej (jak obrzezanie i nieobrzezanie). Jednak bezżeństwo, które zostaje dobrowolnie wybrane, po rozważnej ocenie warunków zewnętrznych i wewnętrznych, stanowi szansę w realizacji powołania chrześcijańskiego (jak dla niewolnika szansę stanowi wyzwolenie).

Baumert zwraca uwagę, że dla późniejszego czytelnika 1 Kor 7 sytuacja leżąca u podłoża tego tekstu jest obca, dlatego istnieją trudności w odczytaniu zarówno głównego wątku, jak i wątków ubocznych. Jako uboczne tendencje w 1 Kor 7 autor wskazuje: wyrozumiałość Pawła, jego pedagogiczne podejście do adresatów (w rozmowie ze starszymi liczy na ich realizm życiowy), w rozmowie z młodymi jednoznacznie i zdecydowanie sugeruje rozwiązanie), troska o wzajemne zrozumienie.

Książka Baumerta stanowi kopalnię wiadomości o języku środowiska Pawłowego. W swych badaniach semantycznych tekstu 1 Kor 7 autor dochodzi do wniosku, że Paweł trzyma się realiów życia codziennego i naświetla je w duchu wiary chrześcijańskiej, której istotą jest świadomość powołania do życia w łączności z Chrystusem.

Druga część rozprawy, zawierająca czternaście ekskursów filologicznych, stanowi podstawę do nowego odczytania tekstu Pawłowego. Znajdują się tu następujące zagadnienia: *kalon* z celownikiem (s. 351—354), *gunaika ehein — ktasthai* (s. 355—358), *suggnōmē* (s. 359—363), *thelō* (s. 364—409), *menetō en 'ō eklēthē* (s. 410—419), *deō — luō* (s. 420—425), *thlipsisin tē sarki ehein* (s. 426—430), *kairos sunestalmenos* (s. 431—444), *hrasthai* z biernikiem (s. 445—452, *paragei* (s. 453—478), *merimnan — memeristai* (s. 479—504), *aperispastōs* (s. 505—518); *'uperakmos* (s. 519—523), *'outōs — touto* (s. 524—542).

To pobieżne przedstawienie ujęcia toku myśli Pawła w 1 Kor 7 przez Baumerta nie wyczerpuje bynajmniej treści rozprawy i nowych elementów w interpretacji zawitych wypowiedzi Apostoła. Może jednak nie wszystkie wyniki badań są taką nowością, jak sugerują wywody autora, gdyż nie konsultował on wielu wartościowych opracowań związanych z 1 Kor 7 (np. nie uwzględnił analizy semantycznej 1 Kor 7, 31, którą podał A. Vincent Cernuda, *Engaños la oscuridad y el mundo*, Estudios Bíblicos 27, 1968, 153—175, 215—232, zwł. s. 226—231; nie zna także art. J. Murphy-O'Connor, *Works Without Faith in I Cor., VII, 14*, Revue Biblique 84, 1977, 349—361). Jednak sama metoda badań jest ze wszech miar godna uwagi. Daje ona obiektywniejsze i dokładniejsze wnikięcie w tok rozumowania Apostoła, niż to było możliwe przy stosowaniu dotychczasowych metod.

Należy nadmienić, że nie jest to pierwsza publikacja Baumerta napisana taką metodą, bo zastosował ją już w swej rozprawie doktorskiej pt. *Täglich sterben und auferstehen* (München 1973), w której wykazuje, że 2 Kor 4, 12—5, 10 nie zawiera nauki o rzeczach ostatecznych w ścisłym znaczeniu, jak powszechnie się interpretuje, lecz „obrazowe pouczenie Apostoła o tym, co dzieje się już «teraz»: codzienne uczestniczenie w śmierci Chrystusa Pana prowadzi stopniowo do udziału w Jego niezniszczalnym życiu, którego nie potrafi zniweczyć nawet nasza śmierć biologiczna” (ks. Bieda, rec. w Coll Theol 45, 1975, fasc. 4, s. 231).

ks. Stanisław Mędała CM, Warszawa

Rosel BAUM-BODENBENDER, *Hoheit in Niedrigkeit. Johanneische Christologie im Prozess Jesu vor Pilatus (Joh 18, 28—19, 16a)*, Würzburg 1984, Echter Verlag, s. XI + 394 (*Forschung zur Bibel*, t. 49).

Celem niniejszej monografii, przedstawionej jako rozprawa doktorska na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Jana Gutenberga w Moguncji, jest ukazanie drogi wyjścia z impasu w trwających od lat dyskusjach na temat isto-